

ВИСНОВОК
структурного підрозділу
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
факультету іноземної філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
від 16 листопада 2020 року (Витяг з протоколу № 4),
призначеного рішенням вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2),
для проведення фахового семінару з попередньої експертизи дисертації
Сорочинської Ірини Русланівни на тему:
“Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів
в англійській, італійській та українській мовах”,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Леміш Н. Є.

1. ПРИСУТНІ: Викладачі: завідувачка кафедри д. філол. н., проф. Леміш Н. Є., к. філол. н., доц., проф. Матвєєва С. А. (головуюча на засіданні фахового семінару), д. філол. н., проф. Зернецька А. А., д. філол. н., доц. Юдін О. А., к. філол. н., доц. Балабан О. О., к. філол. н., доц. Алексєєва О. М., к. філол. н., доц. Кротенко Л. Б., к. філол. н., доц. Онищук М. І.; к. філол. н., доц. Маштакова Н. В., к. філол. н., доц. Сафонова Н. М.; к. філол. н., ст. викл. Орлова Ю. В., ст. викл. Вайноренє І. П.; ст. викл. Кравченко О. В., викл. Маслова Я. В., викл. Желобицька Т. В.

Аспіранти: Вдовиченко Л. Ф., Лемещенко-Лагода В. В., Калюжна Ю. А.

Секретар: лаб. Ломачевська І. В.

2. СЛУХАЛИ: Висновок рецензентів доктора філологічних наук Юдіна Олександра Анатолійовича, кандидата філологічних наук, доцента Балабан Олени Олександрівни про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сорочинської Ірини Русланівни на тему: “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах”, призначених рішенням вченої ради НПУ імені

М.П. Драгоманова від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.
Науковий керівник – д. філол. н., проф. Леміш Н. Є.

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 26 січня 2017 року). Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в рамках наукової теми кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу НПУ імені М. П. Драгоманова “Лінгвофілософські параметри дослідження мовних одиниць в контексті міжкультурної комунікації” і науково-дослідницької теми “Корпусні лінгвістичні дослідження у зіставному та прикладному аспектах” (номер державної реєстрації 0120U101670 від 18.03.2020 р.).

2.1. Дисертантка Сорочинська Ірина Русланівна

Повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Дисертація присвячена логіко-семіотичному моделюванню педагогічних афоризмів (ПА) в англійській, італійській та українській мовах.

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена її спрямованістю на встановлення кореляції між мовою і мисленням, мовою і культурою, мовою і пізнанням. У цьому зв'язку логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів у віддаленоспоріднених мовах дає змогу вийти на мисленнєво-мовленнєвий рівень утворення педагогічних афоризмів як знаків, які акумулюють у собі знання про складові педагогічного простору, освітній процес та його головних суб'єктів, що зберігаються у свідомості носіїв різних лінгвокультур і передаються із покоління в покоління. Такий підхід виділяє з-поміж інших першочергову потребу у побудові логіко-семіотичних моделей (ЛСМ) педагогічних афоризмів об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ, що уможливить встановлення спільного та відмінного у конструюванні та вербалізації педагогічного простору англійською, італійською та українською мовами.

Метою дисертаційної роботи є побудова логіко-семіотичних моделей педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах.

Джерельною базою дисертації є друковані та інтернет збірки афоризмів англійською мовою: Gray, R. (2003). A treasury of memorable quotations. Macmillan Collector's Library; Gross, J. (1987). The Oxford Book of Aphorisms;

Aphorisms for Learners and Teachers. URL: <https://faculty.chass.ncsu.edu/slatta/hi216/aphorisms.htm>; Teacher Quotes. URL: <https://www.brainyquote.com/topics/teacher-quotes> та ін.; італійською мовою: Il piccolo grande libro degli aforismi. (2011). Milano: Giunti Editore; Palazzi, F., Filippi, S. (2007). Il libro dei mille savi. Milano; Frasi celebri; Citazioni ed aforismi. URL: <https://www.frasicelebri.it/ricerca-frasi/?page=2&q=alunno#startcontent>; Citazioni ed aforismi su Educazione. URL: <https://it.wikiquote.org/wiki/Educazione> та ін.; українською мовою: Басюк, Г. (2008). 2008 “прикольних” афоризмів. Тернопіль; Коваль, Р. (2001). Українська афористика: 100 майстрів української афористики. Київ; Афоризми відомих українців. URL: <https://library.vspu.edu.ua/inform/cit.htm#У>; Кобза: вислови та афоризми про вчителя. URL: http://grinchenkoju.blogspot.com/p/blog-page_30.html та ін.

Фактичний матеріал дисертації. З огляду на мету дисертаційної праці, фактичний матеріал репрезентовано 1050 афористичними одиницями (по 350 ПА з англійської, італійської та української мов. Логіко-семіотичні моделі побудовано на основі 401 ПА: (англ.) 143 / (італ.) 113 / (укр.) 145, у яких об’єктивовано концепт УЧИТЕЛЬ.

Теоретико-методологічну основу дисертаційної роботи складають праці вітчизняних і зарубіжних учених, які стосуються вивчення: *логіко-семіотичної природи мови* (І. В. Арзамасцева, Ф. С. Бацевич, Л. Єльмслев, Ч. У. Морріс, О. О. Селіванова та ін.), *моделювання мовних рівнів* (Н. В. Бардіна, А. Мартіне, Ю. С. Степанов, Н. М. Шарманова та ін.), *відображення своєрідності членування світу в мовах* (І. О. Бодуен де Куртене, Ф. де Соссюр, О. О. Потебня та ін.), *афористичності мови* (Д. Джері, В. С. Калашник, А. В. Королькова, Г. Л. Пермьяков, Д. Руоцці, Л. І. Сокольська, Н. Ла Фаучі, М. Т. Федоренко та ін.), *класифікації афоризмів* (Н. А. Баракатова, А. В. Королькова, Н. М. Шарманова, М. Т. Федоренко та ін.).

Основними науковими результатами дисертаційної праці є такі.

Критичний аналіз праць зазначених вище науковців свідчить про можливість дослідження афоризмів насамперед крізь призму філософії, літератури та лінгвістики. Таким чином, виділяємо три основні напрями вивчення афористичних одиниць, а саме: *як форми вираження філософського бачення, як літературного жанру, як одиниці фразеології.*

За результатами розгляду етимологічних версій для лексем *aphorism / aforisma / афоризм* встановлено спільне походження у трьох мовах дослідження (< старофранц. *aphorisme* < лат. *aphorismus* < грец. *ἀφορισμός* (‘визначення’; ‘коротке кмітливе речення’) < грец. *aphorizein* (‘відділяти лінією / розмежовувати, розділяти’: грец. префікс *ἀπό* (*apo ‘від чогось / після’) + дієслово *horizein* (‘обмежувати, межувати’) < грец. імен. *horos* (‘границя, межа, орієнтир, віха, розмічальні камені’)). Визначено аналогічність архетипних уявлень про афоризм у свідомості англійців, італійців та українців: ‘коротке кмітливе речення, що обмежує певне судження’.

Представлено спробу розмежувати афоризм від споріднених з ним понять (*фраза, висловлювання, афористичний вислів, максима, крилаті слова, сентенція, апофегма, паремія, гуморизм, каламбур, парадокс, гнома, прислів'я,*

приказка) на основі 5 базових ознак: *авторство* (паспортизація); *лаконічність* / *стилістичність*; *завершеність думки*; *оригінальність судження*; *актуальність вживання*, серед яких визначальною є *авторство*. До факультативних ознак віднесено *повчальність*, *усталеність* та *естетичність*.

Під *афоризмом* розуміємо *завершену індивідуально авторську думку*, якій *притаманна особлива структура*, завдяки чому він *відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів / формування власних суджень*.

Поняття *педагогічного афоризму* вперше виділено в тематичній класифікації радянських дослідників М. Т. Федоренка та Л. І. Сокольської, який у нашому дослідженні визначено як *лаконічно висловлену, завершену індивідуально авторську думку (не залежно від первинності / вторинності авторства)*, *дотичну до проблем педагогіки як науки та освітнього процесу загалом*, якому *притаманна особлива структура (форма)*, завдяки чому він *відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень*.

Здатність ПА до об'єктивації концептів – складових педагогічного простору, закладає підвалини для їхнього моделювання на основі фреймових структур. Фреймова структура ЛСМ у дисертації спирається на класифікацію С. А. Жаботинської, яка виділяє п'ять базисних фреймів (таксономічний, компаративний, предметний, посесивний, акціональний).

Логіко-семіотичну модель інтерпретуємо як різновид фреймової структури, у межах якої вузли (слоти) пов'язуються логічним оператором, що у сукупності її конститuentів утворюють логіко-семантичну сітку, засновану на емпіричних знаннях. *Логіко-семіотичні моделі ПА*, таким чином, є інваріантно-варіантним відображенням логіко-семантичної сітки, побудованої на знаннях про педагогічну концептосферу, зокрема її ключовий концепт УЧИТЕЛЬ. Останній узагальнює знання про вчителя не тільки як про якусь фізичну особу з позицій її професійної діяльності, але й актуалізує відповідні асоціації / образи / судження про вчителя, що виникли впродовж довгого історичного розвитку в національній колективній свідомості та пов'язані із важливістю і незамінністю ролі вчителя в навчальному процесі як суб'єкта, який здійснює виховний і навчальний вплив. Узагальнення результатів інтерпретації етимологічних версій, дефініційного та компонентного аналізу таких лексем, як (англ.) *pedagogy, teaching, teacher* / (італ.) *pedagogia, l'educazione, la formazione, l'insegnamento, maestro* / (укр.) *педагогіка, навчання, виховання, освіта, учитель* підтверджує значущість ('фундаментальність') ролі учителя у розумінні представниками носіїв англійської, італійської та української мов як *особи (авторитетної / кваліфікованої)*, яка *здійснює викладацьку / навчальну діяльність у межах певного навчального закладу (насамперед, школи)*, оскільки має значні заслуги або ж звання (у науці / освітній сфері / мистецтві).

Отже, логіко-семіотичне моделювання ПА у роботі здійснено на основі фреймових структур, які об'єктивують концепт УЧИТЕЛЬ у педагогічному просторі англійської, італійської та української лінгвокультур. ЛСМ ПА, таким чином, представляють мінімальні предикативні центри ментальних

репрезентацій, складові яких (слоти на позначення агенса та пацієнса, що беруть участь у педагогічному процесі) пов'язуються низкою логічних операторів:

$\exists / (-)\exists$ – на позначення квантора фактичності* (є/існує такий один) (*= існування по факту) / заперечення квантора фактичності (не є/існує такий один);

$\forall / (-)\forall$ – на позначення квантора сукупної фактичності (є/існує таких багато) / заперечення квантора сукупної фактичності (не є/існує таких багато);

$\approx\exists$ – на позначення квантора фактичної подібності (є такий подібний один);

$\approx\forall$ – на позначення квантора сукупної фактичної подібності (є таких подібних багато);

$\exists_x / (-)\exists_x$ – на позначення квантора існування (існує там такий один) / заперечення квантора існування (не існує там такий один);

$\forall_x / (-)\forall_x$ – на позначення квантора сукупного існування (існує там таких багато) / заперечення квантора сукупного існування (не існує там таких багато);

$\subseteq / (-)\subseteq$ – на позначення 'умовної' власності (має / володіє) / запереченої 'умовної' власності (не має / не володіє);

$\rightarrow; (-)\rightarrow$ – на позначення стверджувальної дії / впливу (діє *на* / робить / вливає *на*) / заперечної дії / впливу (не діє *на* / не робить / не вливає *на*);

$\leftarrow; (-)\leftarrow$ – на позначення зворотної стверджувальної дії / впливу (діє *на* / робить / вливає *на* у зворотному порядку) / зворотної заперечної дії / впливу (не діє *на* / не робить / не вливає *на* у зворотному порядку).

У дисертаційній праці сконструйовано 5 базових ЛСМ для англійської, італійської та української мов: таксономічну, предметну, компаративну, посесивну, акціональну, які включають варіанти (афірмативний, заперечний, зворотний афірмативний, зворотний заперечний) і/або схеми (кваліфікативну, локативну, контактної дії, циклічної дії, безконтактної дії, розширеної контактної дії (стимулу), розширеної контактної дії (сирконстант), зворотної контактної дії) (із загальною кількістю 51, у т.ч. 27 схем для предметної та акціональної ЛСМ).

Побудовано генералізовану таксономічну ЛСМ (на основі 154 ПА)

[М (агенса) $(-)\exists / \forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] /

[ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $(-)\exists / \forall$ М (роль)], яку репрезентовано

4 варіантами:

- афірмативним (англ. / італ. / укр.) [М $\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / (укр.) [М $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)],
- заперечним (англ. / італ. / укр.) [М $- \exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)],
- зворотним (англ. / італ. / укр.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\exists$ М (роль)] / (англ. / італ.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\forall$ М (роль)],
- зворотним заперечним (англ. / італ.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $- \exists$ М (роль)].

Представлено генералізовану компаративну ЛСМ (на основі 27 ПА)

[М (референт) $\approx\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] /

[ХТОСЬ (референт) $\approx\forall$ М (корелят)], яку репрезентовано

2 варіантами:

- афірмативним (англ. / укр.) [М (референт) $\approx \exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)];
- зворотним (італ.) [ХТОСЬ (референт) $\approx \forall$ М (корелят)].

Запропоновано генералізовану посесивну ЛСМ (на основі 60 ПА)

[М (власник) $(-) \subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] /

[ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)], яку репрезентовано

3 варіантами:

- афірмативним (англ. / італ. / укр.) [М (власник) $\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)];
- заперечним (англ. / італ.) [М (власник) $- \subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)];
- зворотним (англ. / італ.) [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)].

Сконструйовано генералізовану предметну ЛСМ (на основі 72 ПА)

[М $\exists$ / $\forall$ ТАКИЙ (якість)] /

[М $\exists_x$ / $(-) \exists_x$ ТАМ (місце)], яку репрезентовано

2 варіантами та 3 схемами:

- афірмативним варіантом кваліфікативної схеми [М $\exists$ ТАКИЙ (якість)] / [М $\forall$ ТАКИЙ (якість)] (6 схем в англ. / італ. / укр.);
- афірмативним варіантом локативної схеми [М $\exists_x$ ТАМ (місце)] (3 схеми в англ. / італ. / укр.);
- заперечним варіантом локативної схеми [М $- \exists_x$ ТАМ (місце)] (1 схема в італ.).

Побудовано генералізовану акціональну ЛСМ (на основі 88 ПА)

[М (агенс) $\rightarrow$ / $(-) \rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop/Instr ЩОСЬ (ціль/інструмент)] /

[ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ / $(-) \leftarrow$ М (пацієнс)], що реалізується у комбінації

4 варіантів і 5 схем (усього 17: (англ.) – 6 / (італ.) – 6 / (укр.) – 5)) за різновидом дії:

- афірмативні варіанти схеми контактної дії (англ. / італ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс)];
- безконтактної дії (англ. / італ.) [М (агенс) $\rightarrow$];
- циклічної дії (англ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ М (пацієнс)];
- розширеної контактної дії (стимулу) (англ. / італ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop ЩОСЬ (ціль)];
- розширеної контактної дії (сирконстант) (англ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Instr ЩОСЬ (інструмент)];
- заперечний варіант схеми безконтактної дії (італ.) [М (агенс) $(-) \rightarrow$];
- зворотний варіант схеми контактної дії (англ. / італ. / укр.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ М (пацієнс)];
- зворотний варіант схеми заперечної контактної дії (італ.) [ХТОСЬ (агенс) $(-) \leftarrow$ М (пацієнс)].

У результаті зіставлення варіантів та схем ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ в англійській, італійській та українській мові встановлено спільні та відмінні риси для мов вивчення, а саме:

характерними для італійської мови є 4 моделі:

- зворотний варіант компаративної ЛСМ [ХТОСЬ (референт) $\approx \forall$ М (корелят)] – *I poveri sono come maestri per noi* (Papa Francesco);
- заперечний варіант локативної схеми предметної ЛСМ [М – $\exists_x$ ТАМ (місце)] – *L'unico vero maestro non è in nessuna foresta, in nessuna capanna, in nessuna caverna di ghiaccio dell'Himalaya* (T. Terzani);
- схема заперечної безконтактної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) (–) →] – *Un maestro non ammaestra; educa, eleva* (P. Crepet);
- схема зворотної заперечної контактної дії акціональної ЛСМ [ХТОСЬ (агенс) (–) ← М (пацієнс)] – *Non fidarti di maestri, santi e dei, solo sbagliando imparerai a vivere* (D. Adonini);

характерною для української мови є 1 модель:

- афірмативний варіант таксономічної ЛСМ [М $\forall$ ЩОСЬ (роль)] – *Вчителі є для учня найвищим зразком людської досконалості* (М. О. Добролюбов);

відсутніми в італійській мові є 3 моделі:

- афірмативний варіант компаративної ЛСМ [М (референт) $\approx \exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ];
- схема циклічної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) → М (пацієнс)];
- схема розширеної контактної дії акціональної ЛСМ (сирконстант) [М (агенс) → ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Instr ЩОСЬ (інструмент)];

відсутніми в українській мові є 5 моделей:

- зворотний афірмативний варіант таксономічної ЛСМ [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\forall$ М (роль)];
- зворотний заперечний варіант таксономічної ЛСМ [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) – $\exists$ М (роль)];
- заперечний варіант посесивної ЛСМ [М (власник) – $\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)];
- зворотний варіант посесивної ЛСМ [ХТОСЬ/ЩОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)];
- схема безконтактної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) →].

Аналіз кількісного та змістового наповнення слотів ЛСМ ПА об'єктивізації концепту УЧИТЕЛЬ зумовив розробку низки власних класифікацій.

Задля систематизації лексичного наповнення слотів ([М] / [М (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт)]) таксономічної ЛСМ та слотів [ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт)] / [М (референт)] / [М (корелят)] компаративної ЛСМ розроблено класифікацію Рольової структури особистості учителя.

Кількісні показники вживання лексичних одиниць на позначення
ролі вчителя у слотах таксономічної / компаративної ЛСМ
(в англ. / італ. / укр. мовах)

№	Наповнення слотів Таксономічної / Компаративної ЛСМ	англ. %	італ. %	укр. %
1.	Педагогічний діяч	50,0%	50,0%	50,0%
2.	Персона	7,8%	10,3%	6,1%
3.	Біблійний персонаж	-	6,4%	3,5%
4.	Родина	2,6%	-	7,1%
5.	Приклад для наслідування	-	5,1%	3,5%
6.	Робітник-спеціаліст	3,4%	-	5,3%
7.	Творча людина	2,6%	-	2,6%
8.	Управлінець	-	3,9%	6,1%
9.	Метафоричний образ	14,7%	7,6%	10,5%
10.	Негативний образ / персонаж	6,0%	6,4%	-
11.	Займенники різних класів	12,9%	10,3%	5,3%

Встановлено, що у наповненні слотів *таксономічної* ЛСМ спільною для трьох мов є одна група РСОУ – *педагогічний діяч* (по 50% у кожній мові). Характерними для англійської мови є дві групи РСОУ: *метафоричний образ* (14,7%), *займенники різних класів* (12,9%); для італійської мови – дві групи: *персона*, *займенники різних класів* (по 10,3%); для української мови – дві групи: *метафоричний образ* (10,5%), *родина* (7,1%). Специфічним для українських ПА є образ *вогню/світла* у групі *метафоричний образ*, що в англійських і італійських ПА є лакунарним.

Для систематизації лексичного наповнення слотів *компаративної* ЛСМ запропоновано класифікацію належності об'єкта / суб'єкта до природи образів порівняння / зіставлення: *людина (учитель) як об'єкт / суб'єкт живої природи*; *людина (учитель) як об'єкт неживої природи*. Встановлено, що характерним для італійської мови є відсутність лексем на позначення неживих об'єктів природи.

З метою розподілу лексичного наповнення слотів *посесивної* ЛСМ ([М (власність)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)]) представлено класифікацію об'єктів / суб'єктів власності, що включає три групи: *живі об'єкти власності*, *об'єкти матеріальної власності*, *об'єкти інтелектуальної власності*. Встановлено домінування у всіх трьох мовах дослідження групи *об'єктів інтелектуальної власності* (56% (англ.) / 62% (італ.) / 61% (укр.)). Специфічним для італійської мови визначено відсутність лексем на позначення *об'єктів матеріальної власності*.

Для систематизації лексичного наповнення слоту *предметної* ЛСМ [ТАКИЙ (якість)] запропоновано класифікацію характеристик учителя відносно його особистісних / професійних рис, що впливають на навчальний процес: *учень – особистість учителя*, *професія – навчальний заклад*. Виокремлено найчастотніші одиниці: (англ.) *great* (5), *good* (5); (італ.) *grande* (5), *buono* (4);

(укр.) *справжній* (5), що позначають позитивні характеристики учителя в ПА. У наповненні слоту [ТАМ (місце)] предметної ЛСМ ідентифіковано найчастотнішу одиницю для двох мов дослідження: (англ.) *school* (3) / (укр.) *школа* (4). В італійських ПА відповідник до *школи* у локативній схемі відсутній.

Проаналізовано дієслівне наповнення слотів 5 ЛСМ ПА (слоти [(-)Э / √] таксономічної ЛСМ, слоти [≈Э / ≈√] компаративної ЛСМ, слоти [Э / √] / [Э_χ / (-)Э_χ] предметної ЛСМ, – слоти [(-)⊆] посесивної ЛСМ, слоти [→ / (-)→] / [← / (-)←] акціональної ЛСМ) та запропоновано з метою їх систематизації семантичну класифікацію дієслів – 15 різновидів (СКД).

Встановлено, що у всіх трьох мовах вивчення переважно використовуються такі СКД: СКД *буття / існування*: (англ. – 54,5% / італ. – 47,4% / укр. – 45,9 %); СКД *соціальних відносин та впливів*: (англ. – 8,3% / італ. – 15,3% / укр. – 13,5%); СКД *володіння*: (англ. – 8,3% / італ. – 10,2% / укр. – 8,1%).

Кількісні показники вживання дієслівної лексики у ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ

№	Семантичні класи дієслів	англ. %	італ. %	укр. %
1.	СКД <i>заміни / переміщення / передачі</i>	5,1%	3,4%	2,7%
2.	СКД <i>соціальних відносин та впливів</i>	8,3%	15,3%	13,5%
3.	СК <i>д. фізичної дії</i>	4,0%	1,7%	2,0%
4.	СКД <i>фізичної / розумової деструктивної дії</i>	-	3,4%	0,7%
5.	СКД <i>створення</i>	1,3%	0,8%	4,7%
6.	СКД <i>володіння</i>	8,3%	10,2%	8,1%
7.	СКД <i>розумової діяльності</i>	1,9%	4,2%	4,7%
8.	СКД <i>мовленнєвої діяльності</i>	4,5%	3,4%	-
9.	СКД <i>буття / існування</i>	54,5%	47,4%	45,9%
10.	СКД <i>міжособових відносин</i>	4,5%	5,1%	1,4%
11.	СКД <i>емоційно-психічного стану</i>	0,6%	5,1%	6,1%
12.	СКД <i>чуттєвого сприйняття</i>	-	-	2,0%
13.	СКД <i>якісного стану (процесу)</i>	5,1%	-	6,8%
14.	СКД <i>здобуття об'єкта</i>	1,9%	-	-
15.	СКД <i>пошуку</i>	-	-	1,4%
	<i>Усього:</i>	100%	100%	100%

Визначено тенденцію до позначення зв'язків між агенсом та пацієнсом (учителем / іншими об'єктами / суб'єктами у ЛСМ) за допомогою 14 найчастотніших одиниць (5 в англ. / 5 в італ. / 4 в укр.), що є наповненням таких слотів 5 ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ:

– (англ.) *to be* (85) / (італ.) *essere* (49) / (укр.) *бути* (50) (наповнення слотів [(-)Э / √] таксономічної ЛСМ, слотів [≈Э / ≈√] компаративної ЛСМ, слотів [Э / √] / [Э_χ / (-)Э_χ] предметної ЛСМ);

– (англ.) *to have* (13) / (італ.) *avere* (12) / (укр.) *мати* (9) (наповнення слотів [(-)⊆] посесивної ЛСМ);

– (англ.) *to tell* (5) / *to make* (4) / *to work* (4), (італ.) *amare* (5) / *esistere* (4) / *insegnare* (4), (укр.) *виховувати* (8) / *любити* (4) (наповнення слотів [→ / (-)→] / [← / (-)←] акціональної ЛСМ).

Підсумовуючи, зазначимо, що отримані результати свідчать про той факт, що для англійців, італійців та українців спільним є розуміння ключового статусу постаті учителя у навчальному та виховному процесі, але кожна лінгвокультура (відображена у вигляді ПА у нашому дослідженні) демонструє розмаїття його відображення не тільки за допомогою лінгвальних засобів, а й на глибинному мисленнєво-мовленнєвому рівні, представленим у межах цієї роботи ЛСМ. Такі висновки ґрунтуються на аналізі 5 генералізованих для трьох мов ЛСМ, де основним суб'єктом визначено учителя (М), що зазнає впливу та здійснює його сам на множину суб'єктів / об'єктів – складових або дотичних до педагогічного процесу. Характерним для української культури є приділення більшої уваги різноманіттю ролевих проявів постаті учителя окрім його професійних звань, на відміну від англійської та італійської культур.

Завдання дисертаційної роботи повністю виконано, мету досягнуто.

У перспективі вбачаємо побудову ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧЕНЬ в англійській, італійській, українській мовах, що уможливить аналіз ПА з позиції ще одного суб'єкта педагогічного процесу – учня, на якого здійснюється педагогічний вплив.

Дякую за увагу!

2.2. Запитання до дисертантки Сорочинської І. Р. та відповіді на них.

К. філол. н., доц. Кротенко Л. Б. Скажіть, будь ласка, чому у Вашому дослідженні Ви пропонуєте побудову логіко-семіотичних моделей саме для педагогічних афоризмів?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Насамперед, хотіла б зазначити, що за освітою я – педагог, закінчила з відзнакою Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова за спеціальністю “Мова і література (італійська, англійська)” та здобула кваліфікацію викладача італійської мови, вчителя англійської мови та зарубіжної літератури. З 2013 року працювала викладачем італійської мови на кафедрі романо-германської філології, тому вибір для дослідження серед варіативності тематичних груп афоризмів саме педагогічних є продиктованим як особистісними зацікавленнями, так і професійними. До того ж, з огляду опрацьованих вітчизняних та закордонних теоретичних праць, які стосуються вивчення афористичної проблематики, було виявлено, що педагогічні афоризми ще не були об'єктом спеціального вивчення за винятком їх згадування у тематичній класифікації радянських дослідників Л. І. Сокольської та М. Т. Федоренка (у монографії ‘Афористика’ (1990р.)).

Фактичний матеріал, опрацьований у нашій дисертації, дає змогу побудувати логіко-семіотичні моделі ПА і детально проаналізувати наповнення

їх слотів через вербалізацію у трьох віддаленоспоріднених (англійській, італійській та українській) мовах, а отже, встановити спільне і відмінне у відображенні постаті учителя (його особистісних і професійних ознак у педагогічному процесі) в лінгвокультурах носіїв зазначених мов.

К. філол. н., доц. Алексєєва О. М. Скажіть, будь ласка, а яке практичне значення мають результати Вашої розвідки?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Практичне значення отриманих у нашій дисертаційній праці результатів полягає у можливості їхнього використання для роз'яснення окремих дискусійних питань з афористики / фразеології / пареміології / етнолінгвістики / лінгвокультурології / лексикографії, а також при викладанні курсів із загального мовознавства та порівняльної лексикології англійської, італійської та української мов.

Крім того, вбачаємо практичне значення нашого дослідження й у тому, що відібраний фактичний матеріал (1050 ПА англійською, італійською, українською мовою) може бути використаний при укладанні лінгвокультурологічного словника афористичних одиниць, або ж для формування окремих афористичних збірок різноструктурних мов.

Ст. викл. Вайноренє І. П. У своїй презентації Ви зазначили 5 домінантних ознак афоризму. Уточніть, будь ласка, чому авторство Ви вважаєте визначальною ознакою?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Відповідаючи на нього, слід зазначити, що наразі у мовознавстві існує розмаїття авторських класифікацій базових і факультативних ознак афоризмів (залежно від специфіки дослідження та об'єкту). Виокремлені нами 5 є домінантними, оскільки виділяються практично всіма науковцями, тож, є найменш спірними, залишаючись актуальними до сих пір. 3-поміж них (*авторство / паспортизація; лаконічність / стислість; завершеність думки; оригінальність судження; актуальність вживання*) авторство є визначальною ознакою, оскільки саме цим відрізняє афоризм від решти суміжних понять, інша річ, що воно може бути первинним / вторинним. Крім того, доцільним вважаємо зауважити, що відсутність автора / літературного джерела (ознаки авторства) уможлиблює перехід афоризму до сфери народності, набуття ним рис крилатих слів (за твердженням С. І. Ожегова), або ж прислів'їв (як зазначає М. Т. Федоренко).

Ст. викл. Вайноренє І. П. У Вашій доповіді згадується про наповнення слотів кожної побудованої Вами ЛСМ ПА. Тому моє питання пов'язане саме з кількісними і якісними показниками цього наповнення: які слоти у рамках яких моделей демонструють найбільшу розгалуженість лексичних одиниць і чи можна ці одиниці систематизувати якимось чином?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Так, нами проаналізовано кількісне й змістове наповнення слотів усіх 51 варіантів і схем 5 генералізованих ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ і визначено найчастотніші одиниці на позначення агенса та пацієнса (учителя та множини об'єктів / суб'єктів), а також дієслівного наповнення слотів – логічних операторів у межах кожної ЛСМ, як вже було подано на слайдах.

Змістове та кількісне наповнення *таксономічної ЛСМ ПА* є найбільш розгалуженим – 113 лексем (308 вживань) на позначення агенса / пацієнса: (англ.) 39 лексем / 116 вживань; (італ.) 27 лексем / 78 вживань; (укр.) 49 лексем / 114 вживань.

Щодо *предметної ЛСМ ПА*, то це 62 лексеми (95 вживань), що позначають якісні та буттєво-локативні характеристики учителя: (англ.) 21 лексема / 30 вживань; (італ.) 18 лексем / 28 вживань; (укр.) 23 лексеми / 37 вживань.

Змістове / кількісне наповнення *посесивної ЛСМ ПА* включає 41 лексему (60 вживань), що позначають власність: (англ.) 16 лексем / 22 вживання; (італ.) 10 лексем / 19 вживань; (укр.) 15 лексем / 19 вживань, а 13 лексем (60 вживань) – власника.

Змістове та кількісне наповнення *компаративної ЛСМ ПА* є найменш репрезентативним й нараховує лише 15 лексем (27 вживань) на позначення корелята та референта: (англ.) 5 лексем / 9 вживань; (італ.) 1 лексема / 3 вживання; (укр.) 9 лексем / 15 вживань.

Змістове та кількісне наповнення *акціональної ЛСМ ПА* – 34 лексеми (74 вживання), що використані авторами англійських, італійських, українських ПА на позначення пацієнса, а також 9 лексичних одиниць / 20 вживань – на позначення агенса, що є різними частинами мови: іменники / особові займенники.

Дієслівне наповнення моделей проаналізоване окремо. На базі 115 неповторюваних дієслів (422 вживання: англ. – 156 / італ. – 118 / укр. – 148) розроблено семантичну класифікацію дієслів, яка включає 15 СКД (про які ми вже говорили під час нашого виступу).

Також, акцентуємо, що значення вербалізаторів концепту УЧИТЕЛЬ слугувало основою для укладання власної класифікації Рольової структури особистості учителя.

К. філол. н., доц. Балабан О. О. У презентації Ви зазначили цілу низку суміжних афоризму мовних одиниць. У якому відношенні вони знаходяться між собою і чи можна виділити гіперонім стосовно решти наведених одиниць?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Одним із дискусійних питань дослідження афористики наразі залишається її термінологічна база (розмежування суміжних афористичних термінів).

Неоднозначність авторського вживання тієї чи іншої афористичної одиниці прослідковується протягом усього періоду розвитку та становлення афористики як науки. Так, у 1966 р. на IV Міжнародному літературному конгресі у Франції (Париж) німецький дослідник афористики Фріц Маутнер,

аналізуючи специфіку та жанрові межі афористики у свої доповіді, вперше вніс пропозицію про необхідність уточнення афористичних термінів. Учений висловив недоцільність ототожнення таких термінів, як *афоризм*, *максима*, *сентенція*, *фрагмент* (різняються навіть у межах однієї мови), обґрунтовуючи своє твердження варіативністю змістових відтінків зазначених понять. Пропозиція ученого до наукового конгресу була досить цікавою, оскільки він запропонував замінити *афоризм* зовсім новим терміном ‘*rhumbus*’ (запозичене з назви збірок афоризмів 1933-1934 рр. французького письменника-афориста П. Валері “*Rhumbs*” / “*Autres Rhumbs*”). На думку Ф. Маутнера, новий термін характеризувався відсутністю мовно-національної належності. Проте ця пропозиція не отримала бажаного схвалення і була розцінена іншими мовознавцями як нісенітниця.

Таким чином, на даному етапі дослідження афористики заміна терміна *афоризм* якимось іншим не має чіткого наукового підґрунтя, а продиктована поступовими національно-культурними та історичними змінами у суспільстві, що відображено у власне авторських назвах збірок афоризмів / максим тощо.

Розмежування синонімічних термінів у нашій роботі відбувалось на основі цілої низки ознак, які зазначені були у доповіді. З огляду на те, що афоризму притаманні усі виокремлені ознаки, то його можна вважати гіперонімом. Найближчими до поняття афоризму є афористичний вислів та виловлювання. Як синоніми у роботі вживаємо *афоризм* та *афористична одиниця*.

К. філол. н., доц. Балабан О. О. Скажіть, будь ласка, чому у Вашому дослідженні логіко-семіотичне моделювання афоризмів Ви здійснюєте саме на основі фреймів?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Насамперед, хотілося б звернути Вашу увагу на те, що О. О. Селіванова в термінологічній енциклопедії “Сучасна лінгвістика” (2010 р.) трактує фрейм як структуру репрезентації знань. На думку дослідниці, у даній структурі міститься набута досвідним шляхом інформація про певну стереотипну ситуацію, а також інструкція з її використання. Завдяки своїй стереотипності фрейми полегшують як збереження вже отриманої інформації, так і пізнання нової, оскільки дані у мисленні людини інтерпретуються за допомогою вже отриманих структур. За своєю структурою фрейм складається з терміналів або слотів, у які заносяться дані ситуації, що досліджується.

Фреймовий аналіз дає змогу порівнювати матеріал декількох мов, позаяк він передбачає аналіз соціальних, культурологічних та психологічних факторів, що впливають на будову та внутрішнє наповнення фрейму. Враховуючи те, що у нашому дослідженні залучено три віддаленоспоріднені мови, то завдяки фреймовому моделюванню (побудові фреймових моделей ПА) ми можемо краще відтворити взаємозв’язок когнітивних та вербальних структур у межах ПА та виявити специфічні типи у кожній із зіставлюваних мов.

У межах дисертації трактуємо фрейм як певну й відносно усталену модель, що репрезентує базові ознаки фрагментів дійсності, поєднує мовні та позамовні

знання щодо стереотипної ситуації, а ЛСМ як різновид фреймової структури, у межах якої вузли (слоти) пов'язані логічним оператором, що у сукупності її конституентів утворюють логіко-семантичну сітку, засновану на власне знаннях.

Ще раз підкреслимо, що логіко-семіотичне моделювання ПА у мовах нашого дослідження базується на класифікації базисних фреймів С. А. Жаботинської (акціональний, предметний, посесивний, таксономічний та компаративний), що можуть відрізнятися семантичними схемами та реалізовуватися низкою варіантів.

К.філол.н., ст. викл. Орлова Ю. В. У Вашій доповіді Ви зазначаєте три напрями дослідження афоризмів: як форми вираження філософського буття, як літературний жанр та афоризм як одиниця фразеології. Уточніть, будь ласка, Ви все ж таки ототожнюєте афоризм та фразеологізм?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! У рамках напряму вивчення афоризму як *одиниці фразеологічної системи*, нами було проаналізовано праці низки відомих мовознавців, що виділяють два підходи до цього питання: зарахування афоризму до фразеології (Г. Л. Пермяков, О. Д. Пономарів, О. О. Селіванова, М. М. Шанський та ін.) та винесення афоризму за її межі (Н. М. Амосова, С. Г. Гаврін, В. П. Жуков, С. І. Ожегов та ін.).

Представники першого підходу визначають відтворюваність як основну ознаку фразеологічних одиниць та афоризмів, а також підкреслюють схожість таких конституційних ознак, якими наділені афоризми та фразеологізми: *семантична цілісність, відтворюваність, вираження певних граматичних категорій, сталість*. Основоположною є класифікація фразеологічних одиниць В. В. Виноградова, яка включає три групи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення. Відтак, науковці пропонують доповнити класифікацію фразеологічних одиниць В. В. Виноградова ще одним видом – *фразеологічними висловами*, до яких відносять семантично неподільні стійкі мовні звороти, що складаються із вільних за значенням слів, а саме: *афоризми, сентенції, максими, ремінісценції, крилаті слова* та ін.

Представники другого підходу не підтримують погляди зазначених вище мовознавців щодо віднесення афоризмів до фразеосистеми з огляду на схожість їхніх конституційних ознак. Стверджують, що опиратись лише на масовість їх вжитку та цитування є неправомірним. Крім того, різниця є ще в тім, що *афоризми* як еквіваленти цілого тексту, а не окремих слів чи словосполучень (як фразеологізми), наділені прямими значеннями у завершеній формі, а відтак, вони ніяк не можуть ототожнюватись з фразеологічними одиницями як усталеними єдностями, що у мовленні слугують готовими формами.

А як мовні знаки афоризми репрезентують ієрархічно-сегментований й закономірний порядок утворення ланцюжка різних рівнів: *фонема – морфема – лексема – словосполучення – фразеологізм – речення – текст (паремія / афоризм)*. Вважаємо таке судження науковців Н. М. Шарманової та Ж. В. Колоїз вірним, оскільки афоризми як предикативні одиниці можуть виступати еквівалентами як простих / складних речень, а також й надфразових

єдностей (мінітексту), а отже, знаходяться на вищому рівні (відповідно до ієрархії мовних елементів зазначеної вище) ніж фразеологізми – стійкі словосполучення.

Таким чином, вважаємо за доцільне у межах нашого дослідження розглядати афоризм як складовий елемент фразеосистеми з огляду на схожість фразеологізмів та афоризмів за семантичними та конституційними ознаками. Однак, відмінність їх граматичної структури (фразеологізми – стійкі усталені словосполучення; афоризми – цілісно оформлені предикативні одиниці) та змістового навантаження (фразеологізми конденсують одне внаслідок метафоричного переосмислення судження; афоризми наділені дидактичністю та оригінальністю думки) унеможлиблює ототожнення цих одиниць.

К.філол.н., ст. викл. Орлова Ю.В. Цікаво, а можна встановити часові межі появи терміну *афоризм* та хто його запропонував? Чи вдалось Вам знайти такі дані?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Насамперед, хотілося б відзначити, що афоризми відомі людству ще з часів Стародавнього Єгипту, Стародавньої Греції та Риму. У V–IV ст. до н. е. у Стародавній Греції уперше з'являється публічна політика та суд, а відтак, красномовство та ораторські виступи, які стають уже не лише мистецтвом, але й професією. Таким чином, появу поняття афоризму можна віднести саме до часів Стародавньої Греції. З часом вони згадуються і в давньоіонійській літературній спадщині (V–IV ст. до н. е.), текстова структура якої містить певні моральні та дидактичні імперативи – звернення до молоді, поради, настанови.

Появу власне назви 'афоризм' пов'язують з іменем Гіппократа (V ст. до н. е.), який створив ряд медичних трактатів (різновид іонійської прози), де одну із своїх праць давньогрецький філософ та батько медицини назвав "Афоризмами". Твір був присвячений медичній тематиці у вигляді настанов про симптоми й діагнози захворювань, мистецтво їх лікування та запобігання. Тобто афоризм у давнину і його сучасне трактування – абсолютно різні поняття.

Таким чином, незважаючи на існування цього терміну довгий період часу поряд із ним актуальними залишались й інші назви афористичних одиниць (*максими, думки, сентенції, гноми* тощо). Що стосується змістової інтерпретації терміну афоризм сьогодні, то вона залежить від спрямування конкретного наукового дослідження й обґрунтовується кожним ученим під завдання своєї розвідки.

К. філол. н., доц. Онищук М. І. У Вашій доповіді Ви зазначаєте доцільність виділення концепту УЧИТЕЛЬ як ключового у педагогічному просторі (концептосфері). Уточніть, будь ласка, що Ви розумієте під поняттям *педагогічної концептосфери*?

Сорочинська І. Р. Дякую за запитання! Зазначимо, що термін 'концептосфера' вперше застосує Д. С. Лихачов, під яким він розуміє

“сукупність потенцій, які відкриваються у словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови загалом”. По-друге, у рамках нашого дослідження ми спираємось й на визначення концептосфери О. О. Селівановою. Зокрема мовознавиця називає концептуальною системою (концептосферою) “систему концептів у свідомості людини, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини”.

Окремо відмітимо, що одним із основних постулатів сучасної педагогіки як науки є твердження про те, що усі знання, відтворені у мовній картині кожної окремої нації, формують відповідну концептуальну освітню систему. У результаті інтеграції педагогічних знань до сфери лінгвістичних наук у науковий обіг входить таке поняття як *педагогічна концептосфера*. Саме поняття *педагогічної концептосфери* як педагогічного та лінгвістичного феномену проаналізовано у працях науковців О. М. Дмитрієвої та І. А. Колесникової. Дослідниці ідентифікують зазначену концептосферу як складову національної культури, що відображає цілісну картину навчання та виховання людини упродовж усього її життя, а також її професійну діяльність. У нашому дослідженні ми дотримуємось цієї дефініції мовознавців, оскільки за своєю структурою педагогічна концептосфера представляє сукупність концептів, що відтворюють у свідомості людини у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про життєдіяльність учителя, характеристики його професійної діяльності та притаманні йому особистісні / професійні риси, що впливають на педагогічний процес.

Головуюча: Чи є ще запитання до здобувачки? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Науковий керівник – д. філол. наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу Леміш Н. Є.

ВИСНОВОК

наукового керівника
доктора філологічних наук, професора
Леміш Наталії Євгенівни
про наукову новизну, теоретичне і практичне значення
дисертації Сорочинської Ірини Русланівни
“Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів
в англійській, італійській та українській мовах”,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 035 Філологія
03 Гуманітарні науки

Дисертація Сорочинської Ірини Русланівни “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах” є оригінальним самостійним дослідженням, яке, з одного боку, продовжує серію наукових робіт, присвячених розробленню теоретичних положень афористики як складової фразеології, а з іншого, пропонує абсолютно новий підхід до моделювання афоризмів (а саме педагогічних афоризмів (ПА), які акцентують на дидактичній спрямованості аналізованих одиниць) з огляду на універсальний логіко-семіотичний характер мови.

Дисертантці Сорочинській І. Р. у контексті такого наукового напрямку насамперед вдалось побудувати логіко-семіотичні моделі ПА, що базуються на фреймовій структурі, складові якої (інформаційні вузли / слоти) пов'язуються логічними операторами (існування / фактичності / подібності та ін.), що, у свою чергу, має важливе наукове значення для розвитку когнітивної лінгвістики.

До нових результатів виконаного дослідження відносяться такі: 1) спроба розмежування суміжних з афоризмом понять: *афористичний вислів, максима, сентенція, апофегма, гнома, крилаті слова, фраза, висловлювання, паремія, гуморизм, каламбур, парадокс, прислів'я, приказка*; 2) визначення педагогічного афоризму як лаконічно висловленої, завершеної індивідуально авторської думки, дотичної до проблем педагогіки як науки та педагогічного процесу загалом, якому притаманна особлива структура, завдяки чому він відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень; 3) встановлення інваріанта логіко-семіотичної моделі ПА, що об'єктивує концепт УЧИТЕЛЬ у англійській, італійській та українській мовах, на основі базової фреймової структури: [ХТОСЬ (М) / ЩОСЬ] O_{log} [ХТОСЬ (М) / ЩОСЬ]; 4) побудова 5 генералізованих логіко-семіотичних моделей ПА: таксономічної, предметної, компаративної, посесивної, акціональної, які представлено варіантами (афірмативним / заперечним, зворотним афірмативним / зворотним заперечним) і схемами (кваліфікативною, локативною, контактної дії, циклічної дії, безконтактної дії, розширеної контактної дії (стимулу), розширеної контактної дії (сирконстант), зворотної контактної дії) (загальна кількість моделей складає 51 одиницю: (англ.) 18, (італ.) 19, (укр.) 14. Об'єкти в межах утворених ЛСМ пов'язані між собою за допомогою низки логічних операторів: $\exists$; $\forall$; $(-)\exists$; $(-)\forall$; $\approx\exists$; $\approx\forall$; $\exists_{\chi}$; $\forall_{\chi}$; $(-)\exists_{\chi}$; $(-)\forall_{\chi}$; $\subseteq$; $(-)\subseteq$; $\rightarrow$; $(-)\rightarrow$; $\leftarrow$;

(–)←); 5) виявлення спільного та відмінного у репрезентації ПА на мисленнєво-мовленнєвому рівні носіїв віддаленоспоріднених мов через зіставлення варіантів і схем логіко-семіотичних моделей в англійській, італійській та українській мовах; 6) систематизація і класифікування мовного матеріалу, що вербалізує виділені у побудованих моделях слоти; 7) обґрунтування доцільності моделювання структури ПА на основі фреймів з урахуванням членування педагогічного простору (концептосфери) на ключові концепти (ПЕДАГОГІКА, УЧИТЕЛЬ, УЧЕНЬ).

У методологічному плані на увагу заслуговує вдале поєднання здобувачкою таких принципів, як *антропоцентризм, експансіонізм, експланаторність, системність, семіотичність і раціональність*, дотримання яких забезпечило підвищення дескриптивної сили та обґрунтованості результатів дослідження. Застосування в роботі процедури кількісних підрахунків надає одержаним результатам достовірності, точності й об'єктивності.

Висновки до дисертації є аргументованими, відображають поставлені в роботі завдання. Відповідність результатів роботи спеціальності 035 Філологія підтверджена репрезентативністю матеріалу та розробленою методикою для його опрацювання.

Безсумнівним є і практичне значення одержаних результатів, яке полягає в можливості їхнього застосування у процесі вивчення навчальних дисциплін “Лінгвокультурологія”, “Порівняльна етнолінгвістика”, “Когнітивна лінгвістика”, у спецкурсі “Логіко-семіотичне моделювання мовних одиниць”; при виконанні магістерських та інших наукових досліджень із проблематики афористики, фразеології, пареміології. Опрацьований фактичний матеріал може бути використаний при укладанні лінгвокультурологічного словника афористичних одиниць, а також збірки афоризмів (на матеріалі англійської, італійської та української мов).

Дисертаційне дослідження І. Р. Сорочинської є достатньою мірою апробованим: 6 наукових конференцій різного рівня та 8 публікацій, з яких 3 опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 – в іноземній колективній монографії, 4 – у тезах доповідей наукових конференцій.

Дисертація Сорочинської Ірини Русланівни “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах” є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п. 9-18 “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167” і може бути подана для проведення процедури рецензування у відповідному структурному підрозділі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

ВИСНОВОК

рецензентів доктора філологічних наук
Юдіна Олександра Анатолійовича,
кандидата філологічних наук, доцента Балабан Олени Олександрівни
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Сорочинської Ірини Русланівни на тему
Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів
в англійській, італійській та українській мовах,
призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення попередньої
експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти
доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Дисертація присвячена вивченню логіко-семіотичного моделювання (ЛСМ) педагогічних афоризмів (ПА) у віддаленоспоріднених мовах (англійській, італійській та українській). ЛСМ представлено 5 генералізованими фреймовими структурами (на основі п'яти базисних фреймів С. А. Жаботинської: таксономічного, компаративного, предметного, посесивного, акціонального), які об'єктивують концепт УЧИТЕЛЬ у ПА у мовах дослідження.

Рецензована робота виконана в рамках когнітивної лінгвістики із застосуванням здобутків порівняльно-історичного (використання результатів етимологічного аналізу лексем *aphorism / aforisma / афоризм; pedagogy / pedagogia / педагогіка; teacher / maestro / учитель*, які підтверджують спільність архетипних уявлень про ці поняття у носіїв англійської, італійської та української мов), зіставно-типологічного (встановлення основи зіставлення для виділення спільного і відмінного у ЛСМ, побудованих для трьох мов) і структурного (здійснення дефініційного і компонентного аналізу ключових лексичних одиниць – вербалізаторів наповнення слотів ЛСМ; визначення низки логічних операторів, що поєднують слоти у межах ЛСМ; конструювання ЛСМ) мовознавства.

Актуальність теми дисертаційної роботи визначається необхідністю більш глибокого вивчення взаємодій й взаємозв'язку мови і мислення, мови культури, мови і пізнання, а отже, і досвіду (у тому числі педагогічного) людини шляхом ментальних репрезентацій. Логіко-семіотичний підхід до моделювання ПА дає змогу структурувати знання, які інтегрують інформацію про педагогічний простір у свідомості носіїв різних лінгвокультур (англійців, італійців та українців у межах цього дослідження), і є результатом узагальнення ситуацій, складовими яких є об'єкти реального / уявного світу (зокрема учитель), що підлягають вербалізації у слотах конструйованих моделей.

Ґрунтуючись на комплексному підході до аналізу об'єкта дослідження та виходячи з методологічних принципів *антропоцентризму, експанторності, експансіонізму, семіотичності, раціональності та системності*, в дисертації Сорочинської І. Р. розроблено інтегровану методіку логіко-семіотичного моделювання, яка включає: *загальнонаукові методи*: описовий, синтез та аналіз, індукція / дедукція (застосовані для розгляду афоризму як об'єкта вивчення

філософії / літератури / фразеології; для інтерпретації та класифікації структурних, семантичних і тематичних ознак афористичних одиниць і т.п.); *спеціальні лінгвістичні*: порівняльно-історичний, зіставно-типологічний і структурний методи з їх методиками і прийомами; процедура кількісних підрахунків (здіяна на всіх етапах побудови та аналізу ЛСМ ПА для обрахування кількісних показників характеристик ПА, побудованих моделей, їх варіантів / схем / наповнення слотів).

Фактичний матеріал роботи становить 1050 афористичних одиниць (по 350 ПА для кожної з мов вивчення, з яких 715 є автентичними), дотичних до сфери педагогіки, які вилучено методом суцільної вибірки із друкованих та електронних збірок афоризмів. Логіко-семіотичні моделі побудовано для 401 ПА ((англ.) 143 / (італ.) 113 / (укр.) 145), у яких об'єктивовано концепт УЧИТЕЛЬ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації запропоновано новий логіко-семіотичний підхід до моделювання педагогічних афоризмів у англійській, італійській та українській мовах; *представлено педагогічний афоризм як лаконічно висловлену, завершену індивідуально авторську думу, дотичну до проблем педагогіки як науки та педагогічного процесу загалом, якому притаманна особлива структура, завдяки чому він відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень.*

Представлено 5 ЛСМ ПА, слоти у структурі яких поєднано за допомогою логічних операторів ($\exists$; $\forall$; $(-)\exists$; $(-)\forall$; $\approx\exists$; $\approx\forall$; $\exists_{\chi}$; $\forall_{\chi}$; $(-)\exists_{\chi}$; $(-)\forall_{\chi}$); $\subseteq$; $(-)\subseteq$; $\rightarrow$; $(-)\rightarrow$; $\leftarrow$; $(-)\leftarrow$): генералізовану таксономічну ЛСМ [М (агенс) $(-)\exists$ / $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $(-)\exists$ / $\forall$ М (роль)]; генералізовану компаративну ЛСМ [М (референт) $\approx\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт) $\approx\forall$ М (корелят)]; генералізовану посесивну ЛСМ ПА [М (власник) $(-)\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] / [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)]; генералізовану предметну ЛСМ ПА [М $\exists$ / $\forall$ ТАКИЙ (якість)] / [М $\exists_{\chi}$ / $(-)\exists_{\chi}$ ТАМ (місце)]; генералізовану акціональну ЛСМ ПА [М (агенс) $\rightarrow$ / $(-)\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop/Instr ЩОСЬ (ціль/інструмент)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ / $(-)\leftarrow$ М (пацієнс)]. *Визначено* варіанти (афірмативний, заперечний, зворотний афірмативний, зворотний заперечний) та схеми (кваліфікативна, локативна, контактної дії, циклічної дії, безконтактної дії, розширеної контактної дії (стимулу), розширеної контактної дії (сирконстант), зворотної контактної дії).

Встановлено прототипні одиниці та визначено спільне і відмінне у відображенні педагогічного фрагменту дійсності на мисленнєво-мовленнєвому рівні, а відтак і у свідомості носіїв англійської, італійської та української лінгвокультур на основі зіставлення варіантів і схем ЛСМ (загальною кількістю 51).

Теоретичне значення дисертації пов'язане із поглибленням теоретичного осмислення структури мисленнєво-мовленнєвого рівня, що підлягає конструюванню із використанням когнітивно-семіотичного принципу з огляду на логіко-семіотичну природу мови. Отримані результати розширюють теоретичну базу лінгвістичного моделювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для вирішення проблемних питань з афористики, фразеології, пареміології, етнолінгвістики, лінгвокультурології, у лексикографічній практиці та у викладанні курсів із загального мовознавства (у розділі про логіко-семіотичну природу мови) та порівняльної лексикології англійської, італійської та української мов. Опрацьований у роботі фактичний матеріал може бути використаний при укладанні багатомовного лінгвокультурологічного словника афоризмів.

Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел, коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу, а також численністю таблиць та діаграм, що подані у тексті дисертації та у додатках.

Результати дослідження повною мірою відображені у восьми публікаціях авторки, з яких *три* надруковано у наукових фахових виданнях України, *одна* – у статті, що входить до іноземної колективної монографії, а також у матеріалах *чотирьох* доповідей наукових конференцій.

Дисертація Сорочинської Ірини Русланівни “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах” є цілісним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча: для реагування на коментарі та побажання рецензентів, висловлені при попередньому обговоренні дисертаційної праці, слово надається здобувачці Сорочинській Ірині Русланівні.

Сорочинська І. Р.: Насамперед, щиро дякую шановним рецензентам доктору філологічних наук Юдіну Олександрю Анатолійовичу та кандидату філологічних наук, доценту Балабан Олені Олександрівні за уважне прочитання моєї роботи та цінні рекомендації і побажання щодо покращення окремих пунктів.

Також хотіла б прокоментувати два моменти:

1) стосовно запропонованої нами періодизації в історії та вивченні афоризму: відповідно до результатів нашої дискусії із доктором філологічних наук Юдіним Олександром Анатолійовичем у теоретичному розділі роботи було розмежовано філософський і літературний афоризми, а також уточнено кількість етапів у вивченні афоризму: *як форми вираження філософського бачення, як літературного жанру та як одиниці фразеології;*

2) за рекомендацією рецензентів додали часові межі функціонування суміжних із афоризмом термінів.

Дякую!

Головуюча на засіданні фахового семінару к. філол. н., проф. Матвеева С. А. підсумувала, що обидва рецензенти були одностайні в позитивній оцінці дисертації Сорочинської І. Р., її відповідності “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

4. УХВАЛИЛИ: Наукову доповідь Сорочинської І. Р., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги.

Прийняти такі **ВИСНОВКИ** щодо дисертаційної роботи Сорочинської Ірини Русланівни на тему: Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах. Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 26 січня 2017 року). Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в рамках наукової теми кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу НПУ імені М. П. Драгоманова “Лінгвофілософські параметри дослідження мовних одиниць в контексті міжкультурної комунікації” і науково-дослідницької теми “Корпусні лінгвістичні дослідження у зіставному та прикладному аспектах” (номер державної реєстрації 0120U101670 від 18.03.2020 р.).

4.1. Актуальність теми дисертаційної праці зумовлена нагальною потребою більш глибокого вивчення структур мисленнєво-мовленнєвого рівня (до яких відноситься і конструювання логіко-семіотичних моделей педагогічних афоризмів, що об’єктивують концепт УЧИТЕЛЬ), з огляду на дискусійний характер кореляції між мовою і мисленням, мовою і культурою, мовою і пізнанням, зокрема з позицій когнітивної лінгвістики та зіставно-типологічного мовознавства.

4.2. Предметом дослідження є логіко-семіотичні моделі педагогічних афоризмів в італійській, англійській та українській мовах у зіставному аспекті.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше запропоновано новий логіко-семіотичний підхід до моделювання ПА в англійській, італійській та українській мовах; представлено визначення педагогічного афоризму як лаконічно висловленої, завершеної індивідуально авторської думки, дотичної до проблем педагогіки як науки та педагогічного процесу загалом, якому притаманна особлива структура, завдяки чому він відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень.

Установлено доцільність моделювання структури ПА на основі п’яти базисних фреймів (предметного, таксономічного, компаративного, посесивного та акціонального) з урахуванням розподілу педагогічного / освітнього простору (концептосфери) на ключові концепти (ПЕДАГОГІКА, УЧИТЕЛЬ, УЧЕНЬ).

Визначено учителя-педагога головним суб'єктом педагогічного процесу з опорою на виокремлені ЛСВ для поняття *педагогіка* (у трьох мовах дослідження) і компонентний аналіз таких лексичних одиниць, як: (англ.) *teaching* / (італ.) *l'educazione, la formazione, l'insegnamento* / (укр.) *навчання, виховання, освіта*. Реалізовано методичні етапи виокремлення ключового концепту УЧИТЕЛЬ (М) у педагогічному (освітньому) просторі для подальшого логіко-семіотичного моделювання фрагментів ПА, що його об'єктивують.

Побудовано 5 ЛСМ ПА (із загальною кількістю 51: англ. – 18 / італ. – 19 / укр. – 14): генералізовану таксономічну ЛСМ [М (агенс) (-)∃ / ∇ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) (-)∃ / ∇ М (роль)]; генералізовану компаративну ЛСМ [М (референт) ≈∃ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт) ≈∇ М (корелят)]; генералізовану посесивну ЛСМ ПА [М (власник) (-)⊆ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] / [ХТОСЬ (власник) ⊆ М (власність)]; генералізовану предметну ЛСМ ПА [М ∃ / ∇ ТАКИЙ (якість)] / [М ∃_χ / (-)∃_χ ТАМ (місце)]; генералізовану акціональну ЛСМ ПА [М (агенс) → / (-)→ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop/Instr ЩОСЬ (ціль/інструмент)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) ←/(-)← М (пацієнс)]

Визначено варіанти (афірмативний, заперечний, зворотний афірмативний, зворотний заперечний) та схеми (для предметної та акціональної ЛСМ), що відтворюють здатність позиції учителя (як головного суб'єкта ПА) переміщуватися в межах конструкту (займати ініціальну позицію агенса / фінальну ролі та навпаки). Виокремлено низку логічних операторів (∃; ∇; (-)∃; (-)∇; ≈∃; ≈∇; ∃_χ; ∇_χ; (-)∃_χ; (-)∇_χ); ⊆; (-)⊆; →; (-) →; ←; (-)←) для позначення зв'язків між суб'єктами / об'єктами у межах ЛСМ.

Доведено, що для англійців, італійців та українців спільним є розуміння ключового статусу постаті учителя у навчальному та виховному процесі (що свідчить про трансформацію архетипних уявлень про його особу у свідомості носіїв сучасних мов – від відмінних до аналогічних), при цьому кожна лінгвокультура (у вигляді ПА у нашому дослідженні) демонструє розмаїття його відображення не тільки за допомогою лінгвальних засобів, а й на мисленнєво-мовленнєвому рівні, представленим у межах цієї роботи ЛСМ.

На захист винесено такі положення, які становлять теоретичне значення дисертації:

1. Процес пізнання реалізується через спостереження та аналіз людиною навколишнього середовища, тобто через моделювання реальної / уявної дійсності, що відображається у мові та мовленні кожного окремого етносу. Мова як складна знакова система здатна транслювати інформацію, отриману досвідним шляхом, спираючись на логіко-семіотичні моделі репрезентації типових ситуацій.

2. Логіко-семіотичну модель визначаємо як різновид фреймової структури, у межах якої вузли / слоти пов'язуються логічним оператором. Сукупність конститuentів ЛСМ утворює логіко-семантичну сітку, засновану на емпіричних знаннях, а відтак, ЛСМ ПА є інваріантно-варіантним відображенням логіко-

семантичної сітки, побудованої на знаннях про педагогічний простір, зокрема його ключовий концепт УЧИТЕЛЬ.

3. Педагогічний афоризм інтерпретуємо як лаконічно висловлену, завершену індивідуально авторську думку (не залежно від первинності / вторинності авторства), дотичну до проблем педагогіки як науки та освітнього процесу загалом, якій притаманна особлива структура (форма), завдяки чому вона відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень. Педагогічно-освітній простір (концептосферу) доцільно досліджувати на основі таких концептів, як ПЕДАГОГІКА, УЧИТЕЛЬ, УЧЕНЬ, з яких УЧИТЕЛЬ є ключовим з огляду на фундаментальність його ролі в педагогічному процесі як суб'єкта, який здійснює виховний та навчальний вплив.

4. Інваріант ЛСМ представлено базовою фреймовою структурою, до складу якої входять два слоти ([ХТОСЬ (М) / ЩОСЬ]), пов'язані логічним оператором O_{log} : [ХТОСЬ (М) / ЩОСЬ] O_{log} [ХТОСЬ (М) / ЩОСЬ]. Варіанти ЛСМ включають афірмативний, заперечний, зворотний афірмативний, зворотний заперечний різновиди і кваліфікативну, локативну схеми, а також, схеми контактної, циклічної, безконтактної дії, розширеної контактної дії (стимул/сирконстант), зворотної контактної дії залежно від типу ЛСМ.

5. ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ в англійській, італійській та українській мовах репрезентовано 5 генералізованими фреймовими структурами: таксономічною [М (агенс) (-) $\exists$ / $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) (-) $\exists$ / $\forall$ М (роль)]; компаративною [М (референт) $\approx \exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт) $\approx \forall$ М (корелят)]; посесивною [М (власник) (-) $\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] / [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)]; предметною [М $\exists$ / $\forall$ ТАКИЙ (якість)] / [М $\exists_x$ / (-) $\exists_x$ ТАМ (місце)]; акціональною [М (агенс) $\rightarrow$ / (-) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop/Instr ЩОСЬ (ціль/інструмент)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ / (-) $\leftarrow$ М (пацієнс)].

6. Аналіз кількісного та змістового наповнення слотів ЛСМ заклав підвалини для розробки низки класифікацій: *рольової структури особистості Учителя* (РСОУ – 11 груп: педагогічний діяч, персона, біблійний персонаж, родина, приклад для наслідування, робітник-спеціаліст, творча людина, управлінець, метафоричний образ, негативний образ/персонаж, узагальнена група-займенників різних класів); належності об'єкта / суб'єкта до природи образів порівняння / зіставлення (людина (учитель) як об'єкт / суб'єкт живої природи; людина (учитель) як об'єкт неживої природи); характеристики об'єктів / суб'єктів власності (живі об'єкти власності, об'єкти матеріальної власності, об'єкти інтелектуальної власності); характеристики учителя відносно його особистісних / професійних рис, що впливають на навчальний процес: *учень – особистість учителя, професія – навчальний заклад*); семантичної класифікації дієслівної лексики (15 СКД: заміни/переміщення/передачі; соціальних відносин та впливів; фізичної дії; фізичної/розумової деструктивної дії; розумової діяльності; володіння; створення; мовленнєвої діяльності; буття/існування; міжособистісних відносин; емоційно-психологічного стану; якісного стану/процесу; здобуття об'єкта; пошуку; чуттєвого сприйняття).

7. Відмінності у кількісному та якісному наповненні варіантів / схем побудованих ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ для англійської, італійської та української мов зумовлені розбіжностями архетипних уявлень англійців, італійців та українців про вчителя (*teacher* ← РІЕ *deik 'показувати, вказувати'; *maestro* ← РІЕ *meg 'великий'; *учитель* ← іє. **euk-/ouk-/ūk-* 'привчатись, зникати, довіряти'), незважаючи на сучасне аналогічне розуміння цього поняття.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їхнього використання у таких навчальних дисциплінах, як "Загальне мовознавство" (логіко-семіотична природа мови), "Зіставна лінгвістика" (ізоморфні та аломорфні риси віддаленоспоріднених мов), "Порівняльна лексикологія англійської, італійської, української мов" (специфіка лексичного складу, фразеологія), а також при обговоренні дискусійних питань афористики, фразеології, пареміології, етнолінгвістики, лінгвокультурології. Фактичний матеріал роботи може стати складовою лінгвокультурологічного словника афористичних одиниць, або ж афористичних збірок окремих мов.

4.3. Дисертація Сорочинської І. Р. є самостійною науковою роботою.

Опубліковані у фахових наукових виданнях праці достатньо повно відображають зміст дисертації.

Проблематика, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено у восьми публікаціях, з яких *три* надруковано у наукових фахових виданнях України, *одна* – у виданні іншої держави, а також у тезах доповідей *чотирьох* наукових конференцій різних рівнів.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Сорочинська І. Р. Інтерпретація поняття афоризму у колі суміжних понять. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*: науковий журнал. Чернівці: Видавничий дім "РОДОВІД", 2017. № 2(15). С. 181–185.

2. Сорочинська І. Р. Семантична типологія афоризмів у сучасній лінгвістиці. *Кременецькі компаративні студії*: науковий часопис. Кременець. Вип. VIII. 2018. С. 382–390.

3. Сорочинська І. Р. Лексико-семантичні варіанти для лексеми ПЕДАГОГІКА в українській, англійській та італійській мовах. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 11. Т. 2. С. 70–79.

4. Сорочинська І. Р. Структура та наповнення фреймової моделі концепту TEACHER в англійській мові. *Scientific developments of European countries in the area of philological researches. Наукові досягнення країн Європи в галузі філологічних досліджень*. Т. 2. Латвія. Рига: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. С. 505–524.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Сорочинська І. Р. Афоризм і суміжні поняття. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*: збірник доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції / Київ: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 6-7.04.2017. С. 200–205.

6. Сорочинська І. Р. Категорія загальночасовості в педагогічних афоризмах. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції / Київ: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 28-29.03.2019. С. 328–332.

7. Сорочинська І. Р. Фреймова модель концепту УЧИТЕЛЬ на матеріалі українських педагогічних афоризмів. *Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures. Питання сучасної філології в контексті взаємодії мов і культур*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / Італія, Венеція, Ca' Foscari University of Venice, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 27-29.12.2019. С. 117–121.

8. Сорочинська І. Р. Фреймова модель концепту MAESTRO в сучасній італійській мові. *Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Одеса, Міжнародний гуманітарний університет, 27-28.03.2020. С. 80–85.

Слід уважати, що дисертаційна робота Сорочинської І. Р. є достатньою мірою апробованою.

Результати дисертації були апробовані **на п'яти міжнародних наукових конференціях**: “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” (6-7.04.2017, Київ), “Актуальні проблеми германської філології та перекладу” (4-5.05.2017, Чернівці), “Актуальні проблеми романо-германської філології у контексті антропоцентричної парадигми” (8.11.2018, Київ), “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” (28-29.03.2019, Київ), “Питання сучасної філології в контексті взаємодії мов і культур” (27-28.12.2019, Венеція, Італія); **одній всеукраїнській науково-практичній конференції**: “Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії” (27-28.03.2020, Одеса).

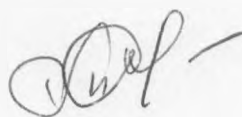
4.4. Уважати, що дисертація Сорочинської Ірини Русланівни на тему “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах” є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає постанові “Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Виходячи з наведеного вище, кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Сорочинської Ірини Русланівни на тему: “Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах” (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Леміш Н. Є.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одногосно.

16.11.2020 р.

Головуюча на засіданні фахового семінару к. філол. н., доц., проф. кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу

Матвєєва С. А.

Рецензенти:

д. філол. н., доц. кафедри світової літератури та теорії літератури

Юдін О. А.

к. філол. н., доц., доц. кафедри загального мовознавства і германістики

Балабан О. О.

Підпис Матвєєвої С. А. Юрєва С. М. Балабан О. О.
завіряю Декан факультету
іноземної філології

Зорнецька А.А. _____

